Research Paper

Identifying and Prioritizing the Factors Affecting the Development of Cooperative Companies Using Mixed Methods in Sarab County

*Ghasem Zarei[1], Hamed Tarighat Mehrbani[2]

1. Associate Professor, Department of Business Management, Faculty of Humanities, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.
2. Mc. Student, Department of Management, Faculty of Humanities, Sarab branch of Islamic Azad University, Sarab, Iran.

Use your device to scan and read the article online

Citation: Zarei, Gh., & Tarighat Mehrbani, H. (2020). [Identifying and Prioritizing the Factors Affecting the Development of Cooperative Companies Using Mixed Methods in Sarab County (Persian)]. *Journal of Rural Research*, 11(1), 158-169, http://dx.doi.org/ 10.22059/jrur.2019.286938.1390

doi: http://dx.doi.org/ 10.22059/jrur.2019.286938.1390

Received: 07 Aug. 2019
Accepted: 14 Dec. 2019

ABSTRACT

Given the importance of the cooperative sector in the Iranian economy, from the perspective of its theoretical foundations and potential capabilities, the effective factors and ways of activating this capacity have become increasingly important. Co-operatives can be an appropriate lever for economic development that, along with government policies, are effective in improving the living and working conditions, production, and improvement of income and social status of the people. To achieve this goal, a mixed method research was used. Thus, in the first phase of the study, using unstructured and semi-structured interviews with managing directors and Board of Directors of cooperative companies in *Sarab*, Iran, as well as experts and using the qualitative grounded theory, the factors affecting the development of co-operative companies were identified. According to the results of grounded theory, management, organizational, economic, socio-cultural, legal, marketing, and educational factors are effective in the development of rural cooperatives. Co-operatives should, therefore, have the necessary planning in mind when selecting appropriate managers for co-operatives to enhance managerial factors. Based on the results, economic, legal, cultural-social, marketing and educational factors are in the next influential ones and rural cooperative planners should consider these factors in cooperatives and use these factors to develop rural cooperatives.

Key words:
Rural Cooperative, Factors Affecting Development, Grounded Theory, Mixed Method

Copyright © 2020, Journal of Rural Research. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-noncommercial 4.0 International License which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

Extended Abstract

1. Introduction

Given the importance of the cooperative sector in the Iranian economy, from the perspective of its theoretical foundations and potential capabilities, the effective factors and ways of activating this capacity have become increasingly important. Co-operatives can be an appropriate lever for economic development, which, along with government policies, are effective in improving the living and working conditions and production, and improving the income and social status of the people. Previous studies indicate that

* *Corresponding Author:*
Ghasem Zarei, PhD
Address: Department of Business Management, Faculty of Humanities, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran.
Tel: +98 (45) 33513851
E-mail: info@drgz.ir

rural cooperatives in Iran are in poor conditions. Despite the scattered research on the success factors of cooperatives, no comprehensive, in-depth and qualitative study examining the factors affecting the development of rural cooperatives and accurately identifying these factors was found and it seems that theoretical foundations are insufficient in understanding the factors that influence the development of cooperatives. So the main objective of this research is to identify and prioritize the factors affecting the development of rural cooperatives.

2. Methodology

To achieve this goal, a mixed method research was used. Thus, in the first stage, using unstructured and semi-structured interviews with managing directors and the Board of Directors of cooperative companies in *Sarab* as well as experts and using the qualitative grounded theory, the factors affecting the development of cooperative companies were identified. Targeted sampling was used to select the samples in the qualitative stage and the interviews continued until theoretical saturation was achieved, with a sample number of 14 people. The results of interviews were reviewed again, a diversity of interviewees were selected, as well as by setting the interview questions without bias. The interviewer did not intervene in the conversation as much as possible reducing bias to a minimum. To increase reliability, detailed notes and coding by several individuals were also used.

In the second stage, a questionnaire was distributed among 76 managers and board members of rural cooperatives in *Sarab* , who were selected by random sampling method. Then, to prioritize the factors affecting the development and promotion of rural cooperatives, the hierarchical analysis method of AHP Fuzzy Chang was used. In the second step, experts' views were used to increase the validity and Cronbach's alpha coefficient was used to assess reliability of the questionnaire. The coefficient of all indices as well as the overall coefficient of the questionnaire (0.876) was higher than 0.7 and thus reliability of the questionnaire was confirmed.

3. Results

Based on the results of open coding in the Grounded Theory approach with respect to the 41 key words identified, 41 level 1 codes were identified and extracted. Subsequently, the selective coding stage was carried out. According to the results of grounded theory, managerial, organizational, economic, cultural-social, legal, marketing, and educational factors are effective in the development of rural cooperatives.

After the qualitative phase, a questionnaire containing the identified indices was distributed to the statistical sample and after gathering the data of paired factor comparisons questionnaire, Fuzzy AHP method was used to convert linguistic variables to fuzzy numbers. Afterwards, different calculations were performed on the data to finally prioritize the identified factors based on the fuzzy AHP method.

The prioritization of the influential factors in the development of cooperatives showed that organizational factors with a score of 0.235 had the highest importance and managerial, economic, legal, socio-cultural, marketing and educational factors were, respectively, in the next priorities.

4. Discussion

According to the results of the study, organizational factors have the greatest impact on the development of rural cooperatives. Given this impact, cooperative managers as well as influential policymakers are suggested to take the aforementioned organizational factors into account and start cooperative self-development. Based on the findings, managerial factors had the second influential factor in the development of rural cooperatives. Based on cooperative managers 'work experience and skills, self-confidence and confidence in co-operative managers, co-operative creativity and innovation, enhancing co-operative managers' authority over member supervision, encouraging the development of entrepreneurial spirit, and enhancing co-operative creativity, strengthening the commitment and accountability of members, and creating incentives to increase cooperative participation by members play a vital role in the development of cooperatives.

5. Conclusion

Co-operatives should, therefore, have the necessary planning mindset when selecting appropriate managers for co-operatives to enhance managerial factors. Based on the results, economic, legal, cultural-social, marketing and educational factors are in the next rank, rural cooperative planners should consider these factors in cooperatives and use these factors to develop rural cooperatives.

Acknowledgments

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of Interest

The authors declared no conflicts of interest

شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه شرکت‌های تعاونی روستایی با استفاده از رویکرد ترکیبی در شهرستان سراب

*قاسم زارعی[1]، حامد طریقت مهربانی[2]

۱- دانشیار، گروه مدیریت بازرگانی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران.
۲- دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه مدیریت، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد سراب، سراب، ایران.

تاریخ دریافت: ۱۶ مرداد ۱۳۹۸
تاریخ پذیرش: ۲۳ آذر ۱۳۹۸

چکیده

با توجه به اهمیت بخش تعاون در اقتصاد ایران، عوامل مؤثر بر این ظرفیت بیش‌ازپیش اهمیت یافته است. هدف اصلی این پژوهش شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه شرکت‌های تعاونی روستایی بود. برای دستیابی به این هدف از رویکرد ترکیبی (کیفی به کمی) استفاده شد. به‌این‌ترتیب، در مرحله اول با استفاده از مصاحبه با مدیران عامل و اعضای هیئت‌مدیره شرکت‌های تعاونی شهرستان سراب و نیز خبرگان و استفاده از رویکرد تئوری داده‌بنیاد، عوامل مؤثر بر توسعه شرکت‌های تعاونی شناسایی شدند. برای انتخاب نمونه‌ها در این مرحله از نمونه‌گیری هدفمند استفاده شد و مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. در مرحله دوم پرسشنامه‌ای که شامل شاخص‌های شناسایی‌شده بود، بین نمونه‌ای از مدیران عامل و اعضای هیئت‌مدیره تعاونی‌های روستایی شهرستان سراب به روش نمونه‌گیری تصادفی توزیع و در این مرحله نیز حجم نمونه درنهایت ۸۶ مورد شد. در ادامه جهت اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه و ارتقای شرکت‌های تعاونی روستایی با استفاده از روش AHP فازی چانگ ایجاد و عوامل شناسایی‌شده در مرحله قبل، اولویت‌بندی گردیدند. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده عوامل مدیریتی، سازمانی، اقتصادی، فرهنگی اجتماعی، قانونی، بازاریابی و آموزشی بر توسعه تعاونی‌های روستایی مؤثر است. همچنین اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه تعاونی‌های روستایی نشان داد که عوامل سازمانی با امتیاز ۰/۲۳۵ دارای بالاترین اهمیت و معیارهای مدیریتی، اقتصادی، قانونی، فرهنگی و اجتماعی، بازاریابی و عوامل آموزشی به ترتیب در اولویت‌های بعد قرار دارند. با توجه به نتایج این پژوهش، شرکت‌های تعاونی روستایی برای توسعه بایستی عوامل شناسایی‌شده در این پژوهش را موردتوجه قرار دهند.

کلیدواژه‌ها:
تعاونی روستایی، عوامل مؤثر بر توسعه، رویکرد تئوری داده‌بنیاد، رویکرد ترکیبی

مقدمه

امروزه تعاون اهرمی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی است که می‌تواند در بهره‌برداری بهینه از شرایط زندگی، کار و تولید و ارتقای سطح درآمد و وضعیت اجتماعی جامعه مؤثر باشد (Davies, 2011). تشکیل و توسعه شرکت‌های تعاونی در مناطق شهری و روستایی، بهترین راه تجمع امکانات مالی اندک افراد متوسط جامعه و طبقه کارگر و کشاورز است. سرمایه تعاونی‌ها که در حقیقت نقدینگی آن‌ها محسوب می‌شود، نقش مهمی در توانایی این شرکت‌ها برای تأمین کالای موردنیاز اعضا و مشتریان شرکت و درنتیجه افزایش رضایت آنان دارد (Zhu & Leonard, 2009). شرکت‌های تعاونی علاوه بر ایجاد اشتغال به کسب درآمد نیز کمک کرده‌اند (Beaver & Prince, 2004).

دستیابی به توسعه منطقه‌ای بدون توجه به توسعه روستاها و بهبود وضعیت اقتصادی، اجتماعی امکان‌پذیر نیست. بنابراین برای رسیدن به این منظور توجه به دو عنصر الزامی است. اولین عنصر، مشارکت مردم این شهرها در طراحی، اجرا و ارزشیابی برنامه‌های توسعه است و عنصر دوم ایجاد تشکل‌هایی است که مشارکت مردم در قالب آن‌ها معنا و مفهوم می‌یابد اینجاست که مطالعه تعاونی‌ها به‌عنوان یکی از تشکل‌های ساختارمند در جهت ایجاد مشارکت مردمی برای توسعه شهرهای کوچک و روستاها که مبنای توسعه منطقه‌ای است، اهمیت می‌یابد. بر اساس اهداف تعیین‌شده برای بخش تعاون در ماده ۱۰۲ قانون برنامه چهارم توسعه، دولت موظف به توسعه بخش تعاون در اقتصاد ملی بر اساس اصل ۴۳ و ۴۴ قانون اساسی است. همچنین بنا بر سیاست‌های کلی ابلاغی از سوی مقام معظم رهبری، سهم بخش تعاون در اقتصاد تا پایان برنامه پنجم توسعه باید از ۳ درصد کنونی به ۲۵ درصد برسد (Khoshfar, 2000). این در حالی است

* نویسنده مسئول:
دکتر قاسم زارعی
نشانی: اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده علوم انسانی، گروه مدیریت بازرگانی.
تلفن: ۳۳۵۱۳۸۵۱ (۴۵) ۹۸+
پست الکترونیکی: info@drgz.ir

که آمارها نشان می‌دهد در سال ۲۰۱۵ بیش از ۸۰۰ میلیون نفر، یعنی بیش از ۱۰ درصد مردم جهان، عضو تعاونی بوده‌اند. درصورتی‌که در ایران تا سال ۱۳۹۰ حدود ۳/۷ درصد مردم عضو تعاونی بوده‌اند. بنابراین ارقام موجود نشان‌دهنده کمبود زیرساخت‌ها و مشکلات موجود در این تعاونی‌ها جهت توسعه تعاونی است (Ataii & Izadi, 2015).

با توجه به اهمیت بخش تعاون در اقتصاد ایران، از دیدگاه مبانی نظری و قابلیت‌های بالقوه این بخش، عوامل مؤثر و راه‌های فعال‌سازی این ظرفیت بیش‌ازپیش اهمیت یافته است (Manouchehri et al., 2012). یافته‌ها حاکی از آن است که تعاونی‌های روستایی در ایران به دلایل مختلف ازجمله کمبود اعتبار، بحران مالی، سرمایه‌گذاری ناکافی، ناآگاهی کشاورزان، فقدان متخصصین واجد شرایط، پایین بودن کیفیت ماشین‌آلات و ابزارآلات و عدم اطلاع‌رسانی، در شرایط نامساعدی به سر می‌برند (Ivani, 2016).

با توجه به آنچه گفته شد، شناسایی عواملی که باعث رشد و توسعه تعاونی‌های روستایی می‌شود از اهمیت بالایی برخوردار است. علی‌رغم تحقیقاتی که به‌صورت پراکنده به بررسی عوامل موفقیت شرکت‌های تعاونی پرداخته‌اند، تحقیقی که به‌صورت جامع، عمیق و با روش کیفی به بررسی عوامل مؤثر بر توسعه تعاونی‌های روستایی بپردازد و این عوامل را به صورتی دقیق معرفی نماید، در بررسی‌های محققین مشاهده نشد و به نظر می‌رسد که مبانی نظری هنوز در شناخت عوامل مؤثر بر توسعه شرکت‌های تعاونی ناقص است. همچنین علاوه بر شناسایی عوامل اساسی تأثیرگذار بر توسعه شرکت‌های تعاونی، اولویت‌بندی این عوامل بر اساس میزان اهمیت از موارد ضروری است. به‌عبارت‌دیگر هر کدام از این عوامل میزان متفاوتی در توسعه شرکت‌های تعاونی تأثیر دارند و بر این اساس ضروری است که با استفاده از رویکرد ترکیبی ابتدا عوامل اساسی تأثیرگذار بر توسعه شرکت‌های تعاونی استخراج و سپس اولویت‌بندی شوند.

اتحادیه شرکت‌های تعاونی روستایی شهرستان سراب در سال ۱۳۴۳ تأسیس شد و در حال حاضر دارای ۱۳ تعاونی روستایی فعال است. شهرستان سراب یکی از شهرستان‌های استان آذربایجان شرقی است. جمعیت این شهرستان بر اساس سرشماری ۱۳۹۵، ۱۲۵۳۴۱ نفر است که از این تعداد ۶۶۰۳۳ نفر را جمعیت روستایی تشکیل می‌دهد. وسعت جغرافیایی این شهرستان ۳۵۶۰ کیلومترمربع است این شهرستان دارای ۱۶۷ روستا است و بدین‌جهت یکی از شهرستان‌های مستعد در حوزه مطالعات روستایی است. جمعیت روستایی شهرستان سراب در سال ۱۳۶۵، تعداد ۱۰۱۳۵۱ نفر بوده است که بیانگر حدود ۳۵ درصد کاهش در سال ۱۳۹۵ نسبت به سال ۱۳۶۵ است. یکی از دلایل اصلی این کاهش جمعیت را می‌توان در بیکاری یافت. توسعه تعاونی‌های روستایی یکی از راه‌های کاهش بیکاری و درنتیجه جلوگیری از مهاجرت بیش‌ازحد جمعیت روستایی در شهرستان سراب است.

با توجه به خلأ مفهومی موجود در زمینه مطالعات توسعه تعاونی‌ها و نیز ضرورت مسئله در شهرستان سراب تحقیق حاضر با پاسخگویی به سؤالات زیر در نظر دارد به بررسی عوامل تأثیرگذار بر رشد و توسعه تعاونی‌های روستایی شهرستان سراب بپردازد: مهم‌ترین عوامل مؤثر بر توسعه و ارتقای شرکت‌های تعاونی روستایی شهرستان سراب کدام‌اند؟ و اولویت‌بندی این عوامل ازنظر میزان تأثیرگذاری بر توسعه شرکت‌های تعاونی چگونه است؟

مروری بر ادبیات موضوع

رویکرد تعاونی یکی از بهترین سازوکارهای مشارکت نظام‌مند مردمی در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی است که اشتغال و معیشت پایداری برای اقشار آسیب‌پذیر و کم‌درآمد ایجاد می‌کند. این رویکرد در دنیای امروز جایگاه ویژه‌ای در اقتصاد جهانی دارد (Balali et al., 2017). در دهه‌های اخیر کسب‌وکارهای تعاونی به‌عنوان یک جایگزین مطلوب و دارای مزیت رقابتی برای مدل‌های کسب‌وکار رایج و با پیامدهای منفی بسیار طرح شده است (Asheghi et al., 2019).

تاریخچه تشکیل تعاونی به زمانی بازمی‌گردد که انسان‌ها برای منافع مشترک خود سازمان یافتند. اروپای قبل از صنعتی شدن از نخستین مکان‌های تشکیل تعاونی بود (Karimian et al., 2018). در ایران، تعاون به مفهوم واقعی کلمه دارای سابقه‌ای طولانی است؛ ازنظر تاریخی، با انقراض سلسله ساسانیان و ظهور اسلام در ایران، مشارکت شکلی جدی‌تری به خود گرفت (Pahlavani et al., 2008). اما آغاز تعاون رسمی در ایران را می‌توان از حیث عنوان، موادی در قانون تجارت سال ۱۳۰۳ شمسی دانست. ازلحاظ تشکیل و ثبت و فعالیت رسمی می‌توان سال ۱۳۱۴ را آغاز فعالیت تعاونی‌ها در ایران دانست (Taleb & Bakhshizadeh, 2012).

تعاونی در روستاها از سال ۱۳۲۵ با ایجاد صندوق‌های تعاون روستایی شروع شد؛ اما شکل بسیار گسترده و رسمی ورود تعاونی‌ها به روستاها از زمان اصلاحات ارضی بوده است (Taleb & Bakhshizadeh, 2012). در سال ۱۳۷۳، وزارت تعاون جمهوری اسلامی ایران تشکیل شد و مسئولیت بخش تعاون و توسعه نهضت تعاونی در ایران را بر عهده گرفت (Pahlavani et al., 2008). هم‌اکنون وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی این مسئولیت را بر عهده دارد.

تعاونی‌های روستایی با عملکرد مناسب خود می‌توانند ضمن افزایش دادن مشارکت روستائیان در برنامه‌های توسعه روستا، به توزیع عادلانه منابع و دسترسی برابر روستائیان به فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی کمک کنند (Faryabi & Ahmadvand,

(2017). مطالعات متعددی به بررسی عملکرد و عوامل موفقیت تعاونی‌ها پرداخته‌اند. مطالعات قبلی نشان می‌دهد که عواملی همچون کمبود مشارکت جوانان و زنان، نبود برنامه های آموزشی تعاون در کتاب‌های درسی، فعال نبودن روابط عمومی تعاونی، نبود آموزش کافی از طریق صداوسیما، دخالت شوراهای شهر و روستا، عدم اختصاص بخشی از نشریات محلی به موضوع تعاون و نداشتن آموزش کافی ازجمله عوامل شکست تعاونی ها بوده است. همچنین هنجارهای فرهنگی، مدیریت مؤثر و سازگار با شرایط محلی و سیاست‌های حمایتی دولتی در رشد و توسعه تعاونی‌ها مؤثرند. به‌علاوه، سازمان‌دهی درست، تأمین مالی مناسب، مدیریت مقتدرانه و ساختار عضویت مناسب بر موفقیت تعاونی‌ها تأثیر دارند (Agahi et al., 2012). همچنین عواملی همچون تشریک‌مساعی و مشارکت اعضا، عوامل اجتماعی، طبیعی، حمایت دولت، اعتماد، ساختار درونی تعاونی، آموزش، عوامل مدیریتی و شخصیتی اعضا و عوامل اقتصادی ازجمله عوامل مؤثر بر عملکرد تعاونی‌ها در مطالعات قبلی بوده است (Faryabi & Ahmadvand, 2017).

برخی تحقیقات به بررسی عوامل مؤثر بر عدم توسعه تعاونی‌ها پرداخته‌اند. عواملی چون کمبود سرمایه، نداشتن هیئت‌مدیره فعال، وجود طرز تفکر محدود، کاهش سود شرکت و افزایش هزینه‌های آن، بی‌تفاوتی اعضا در برابر شرکت‌های تعاونی، رقابت، مقاومت عناصر محافظه‌کار و ارتجاعی (Hosseini Mehr, 2005)، عدم توانایی رقابت با بخش‌های دیگر اقتصاد، پایین بودن کیفیت تولیدات و خدمات، عدم آشنایی به وظایف و انجام آن، تعدد مدیریت، عدم دسترسی به امکانات کافی، بازاریابی نامناسب، عدم تناسب هزینه و درآمد، کمبود نیروی انسانی متخصص، کمبود سرمایه در گردش جهت خرید مواد اولیه و ابزار کار (Khoshfar, 2000) فقدان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، محدودیت حوزه عمل فعالیت شرکت‌های تعاونی، عدم توانایی بازپرداخت وام بانکی، ضعف ارتباط با اعضا و عدم سازگاری با یکدیگر، عدم توانایی در رفع نیازهای اعضا، عدم مشارکت اعضا در مسائل تعاونی‌ها و غیربومی بودن اعضای هیئت‌مدیره و مدیرعامل (Mehranfar, 1999) به‌عنوان عوامل مؤثر بر عدم توسعه و پیشرفت تعاونی‌ها معرفی‌شده‌اند (Ataii & Izadi, 2015).

کریمیان و همکاران (۲۰۱۸) در تحقیقی تحت عنوان «چالش‌های توسعه تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی شهرستان بویراحمد» به بررسی چالش‌های توسعه تعاونی‌ها و تشکل‌های روستایی پرداختند. این پژوهش در تعاونی‌های روستایی شهرستان بویراحمد انجام گرفت. بر اساس نتایج پژوهش ۱۴ چالش شامل عوامل زیرساختی، سرمایه اجتماعی، اقتصادی، اطلاع‌رسانی، مشکلات فروش، بازاریابی، فنی، آموزشی، حمایتی، محیطی، قانونی، اجتماعی، مدیریتی و فردی به‌عنوان چالش‌های توسعه تعاونی روستایی معرفی شدند.

مراد نژادی (۲۰۱۷) در تحقیقی به شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر رکود کسب‌وکارهای تعاونی‌ها پرداخت. این پژوهش باهدف شناسایی و اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر رکود کسب‌وکارهای تعاونی‌ها به انجام رسیده است. بر اساس نتایج به‌دست‌آمده از این پژوهش، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر رکود کسب‌وکارهای تعاونی‌ها فرهنگی، شخصیتی، اقتصادی، مدیریتی و سیاستی - قانونی بودند. عوامل فرهنگی با بیشترین اهمیت و عوامل سیاستی و قانونی با کمترین اهمیت بر رکود کسب‌وکارهای تعاونی‌ها تأثیرگذار بوده‌اند.

حسینی (۲۰۱۷) در تحقیقی به بررسی نقش شوراهای اسلامی و دهیاری‌ها بر توسعه روستایی در بخش مرکزی شهرستان اسلامشهر پرداخت. بر اساس نتایج، سازه‌های توسعه اجتماعی - فرهنگی، توسعه زیست‌محیطی، توسعه کالبدی و توسعه اقتصادی به ترتیب با داشتن ۰/۷۱، ۰/۶۳، ۰/۶۱ و ۰/۳۵ بار عاملی به ترتیب ۷۱ درصد، ۶۳ درصد، ۶۱ درصد و ۳۵ درصد از واریانسشان توسط شوراهای اسلامی و دهیاری‌ها تبیین شد.

در پژوهش فاریابی و احمدوند (۲۰۱۷) مؤلفه‌های اعطای رایگان ماشین‌آلات کشاورزی، نحوه برخورد با اعضا، میزان تحصیلات اعضا و هیئت‌مدیره، تخصیص اعتبارات و وام به تعاونی و رضایت شغلی مدیرعامل به‌عنوان تعیین‌کننده‌های مهم و معنادار در پیش‌بینی عملکرد تعاونی تولید روستایی شناسایی شدند.

بلالی و همکاران (۲۰۱۷) نشان دادند که شناخت وظایف و اهداف تعاونی، همدلی بین اعضا و ارکان مدیریتی تعاونی روستایی، حمایت‌ها و مساعدت‌های اداره تعاون استان، ارتباط تعاونی روستایی با سازمان‌های مرتبط، اتحادیه‌های قوی تعاونی روستایی در منطقه، مشارکت‌پذیری بین اعضا و حمایت‌های قانونی دولت، اثر مثبتی بر عملکرد تعاونی‌های روستایی شهرستان سوادکوه دارند.

کریمی (۲۰۱۵) در تحقیقی به بررسی چالش‌های شبکه‌های تعاونی روستایی ایران پرداخت. یافته‌ها نشان داد که موانع سیاسی با ضریب تأثیر ۰/۵۹۴ بیشترین تأثیر، عوامل اجتماعی فرهنگی با ضریب ۰/۰۹۹ کمترین چالش را در تعاونی‌های روستایی دارد.

هادی‌زاده بزار و همکاران (۲۰۱۳) در تحقیقی تحت عنوان سنجش و ارزیابی عوامل مؤثر بر بهبود عملکرد تعاونی‌های تولید روستایی که در استان خراسان انجام گرفت به این نتیجه رسیدند که مهم‌ترین عامل در بهبود عملکرد تعاونی‌ها، حمایت‌های مالی دولت در اجرای اقدامات زیربنایی است. سپس نحوه مدیریت و میزان انگیزه و مشارکت اعضا به ترتیب در بهبود عملکرد تعاونی‌ها مؤثر هستند.

حضرتی و همکاران (۲۰۱۰) در تحقیقی تحت عنوان «شناسایی عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌های کشاورزی در توسعه

اقتصاد روستایی بخش مرکزی شهرستان خدابنده»، به این نتیجه رسیدند که بخش تعاون توانایی حل مشکلات اقتصاد روستایی را دارد اما برخی موانع مانع پیشرفت کار این بخش می‌شود که علاوه بر ضعف اقتصاد روستایی، ناشی از موانع ساختاری و ضعف سیاست‌گذاری ملی و منطقه‌ای هستند.

استوفران[1] (۲۰۱۷) در تحقیقی به بررسی عوامل بازدارنده در تعاونی‌های روستایی کنیا پرداخت. نتایج تحقیق نشان داد که هفت عامل فقدان زیرساخت‌های فرهنگی، نبود دانش و دیدگاه صحیح در تولیدکنندگان و رهبران، قوانین و مقررات ناکافی، موانع زیرساختی، منابع سرمایه و نظام اطلاع‌رسانی ناکافی، فقدان سود، وابستگی به دولت و بدگمانی به ساختار تعاونی از عوامل بازدارنده توسعه تعاونی‌ها در روستاهای کنیا هستند.

بنتوراکی[2] (۲۰۱۵) نیز به بررسی عوامل مؤثر بر شکست تعاونی‌های تانزانیا پرداخت. وی نتیجه گرفت که سیاست‌های مداخله‌گرانه دولت، تخلف و تجاوز از اصول اساسی تعاون، قوانین غیر پیشرفته تعاونی، عدم استقلال و خودمختاری، نبود دموکراسی، عدم توانمندسازی اعضا و فقدان ساختار سازمانی کارآمد از علل اصلی عدم موفقیت تعاونی‌های تانزانیا است. وی موفقیت تعاونی‌های تانزانیا را منوط به ایجاد تحول در وضعیت رهبری و اصلاح نقش دولت در تعاونی‌ها می‌داند و معتقد است با اصلاح در رهبری تعاونی‌ها و اتحادیه‌های آن‌ها، کارایی افزایش می‌یابد که خود شرط موفقیت در توسعه اقتصادی و اجتماعی است. همچنین وی نقش دولت، وضع قوانین پیشرفته مربوط به تعاونی‌ها، آموزش اعضا و رهبران تعاونی و ترویج تعاونی و برنامه‌های مشارکت مردمی در تعاونی‌ها را از عوامل مؤثر بر موفقیت تعاونی‌ها می‌داند.

تحقیق نوکوویچ[3] (۲۰۰۸) در ترکیه نشان داد که مسائل مالی، آموزشی و قانونی عوامل اصلی عدم موفقیت تعاونی‌ها در این کشورند. وی به‌علاوه نشان داد که انگیزه اعضا برای موفقیت ضروری است. بروکینگز[4] (۲۰۰۶) در تحقیق دیگری به مطالعه عوامل برون‌سازمانی مؤثر بر تعاونی‌های روستایی پرداخت. وی نتیجه گرفت که افزایش فهم عمومی، گسترش اطلاعات و آموزش‌وپرورش سهامداران تعاونی‌ها و توانمندسازی آنان را از طریق تلاش متقابل و تعاونی میسر دانست.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر از نوع تحقیقات کاربردی، اکتشافی- توصیفی و با رویکرد ترکیبی و شامل دو مرحله است که در مرحله اول مطالعه میدانی با استفاده از تئوری داده‌بنیاد انجام‌گرفته است و مرحله دوم تحقیق با استفاده از رویکرد تحلیل سلسله مراتبی فازی انجام‌شده است. تئوری داده‌بنیاد یکی از رویکردهای کیفی پژوهش است که به‌جای آزمون فرضیه‌ها خود در تولید معرفت وساطت نظریه‌ای برخاسته از بستر اجتماع و از نگاه سوژه‌ها به اکتشاف می‌پردازد (Zarei & Parsamehr, 2018). بدین ترتیب در مرحله اول با استفاده از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و بدون ساختار و با رویکرد تئوری داده‌بنیاد عوامل مؤثر بر توسعه تعاونی روستایی شناسایی شدند و در مرحله دوم این عوامل در قالب پرسشنامه بین نمونه آماری توزیع و بر اساس نتایج پرسشنامه با روش AHP فازی، عوامل شناسایی‌شده رتبه‌بندی گردیدند. جامعه آماری این پژوهش در مرحله اول مدیران عامل و اعضای هیئت‌مدیره شرکت‌های تعاونی شهرستان سراب و نیز خبرگان و در مرحله دوم مدیران عامل و اعضای هیئت‌مدیره ۱۳ تعاونی شهرستان سراب هستند که بر اساس اطلاعات به‌دست‌آمده از روابط عمومی سازمان تعاون شهرستان سراب ۹۵ نفر هستند.

نمونه آماری در مرحله کیفی بر اساس نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شد و حجم نمونه نیز تا رسیدن به اشباع نظری بود که در این تحقیق ۱۴ نفر بود. حجم نمونه در مرحله دوم نیز بر اساس فرمول کوکران ۷۶ نفر تعیین شد. برای اطمینان از روایی مصاحبه‌ها، اعتمادسازی در مصاحبه‌ها صورت گرفت، نتایج مصاحبه مجدداً با مصاحبه‌شوندگان مرور گردید، سعی بر رعایت تنوع در انتخاب مصاحبه‌شوندگان گردید، همچنین با تنظیم سؤالات مصاحبه بدون سوگیری و سعی در دخالت کمتر در صحبت‌های افراد سوگیری در مصاحبه‌ها به حداقل کاهش یافت؛ بنابراین از ۸ معیار مطرح‌شده توسط کرسول[5] برای روایی، ۴ معیار مورداستفاده قرار گرفت. کرسول رعایت حداقل ۲ مورد را برای اطمینان از روایی مصاحبه ضروری می‌داند (Creswell, 2007). برای افزایش پایایی نیز از یادداشت‌برداری مفصل و کدگذاری توسط چند نفر استفاده گردید. در مرحله دوم نیز برای افزایش روایی ازنظر خبرگان استفاده گردید و برای سنجش پایایی از آلفای کرونباخ استفاده شد که ضریب تمامی شاخص‌ها و نیز ضریب کلی پرسشنامه (۰/۸۷۶) بالاتر از ۰/۷ بوده و لذا پایایی پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت.

یافته‌ها

بر اساس نتایج با توجه به ۴۱ گفتار کلیدی شناسایی‌شده، ۴۱ کد سطح یک شناسایی و استخراج گردید. این نتایج در جدول شماره ۱ ارائه‌شده‌اند.

در ادامه رویکرد تئوری داده‌بنیاد مرحله کدگذاری انتخابی انجام گرفت که بر اساس آن هفت مفهوم محوری شامل عوامل مدیریتی، عوامل سازمانی، عوامل اقتصادی، عوامل فرهنگی- اجتماعی، عوامل قانونی، عوامل بازاریابی و عوامل آموزشی

1. Stofferhn
2. Benturaki
3. Novkovic
4. Brookings
5. Creswell

شناسایی و مشخص گردیدند. نتایج مرحله کدگذاری انتخابی در جدول شماره ۲ نشان داده‌شده‌اند.

جدول ۱. نمونه کدگذاری باز.

نشانگر	گفتار کلیدی	کدهای سطح یک
TA1	باید جایگاه‌های افراد و نقش‌ها در تعاونی تغییر یابند و شکل دیگری به خود گیرند.	سازمان‌دهی مجدد و ارائه ساختار متناسب با فعالیت شرکت‌های تعاونی
TA2	مدیر باید مهارت و تجربه کافی داشته باشد.	میزان تجربه کاری و مهارت مدیران تعاونی
TA3	باید آگاهی عمومی نسبت به قابلیت‌های بخش تعاونی را بالا ببریم.	آگاهی از پتانسیل‌ها و قابلیت‌های بخش تعاون
TA4	باید مشخص باشد تعاونی به دنبال چیست و برای آن برنامه داشت.	تعریف شفاف و دقیق اهداف سازمانی تعاونی و برنامه‌ریزی در مسیر اهداف ترسیم‌شده
TA5	تعاونی‌ها برای توسعه باید به مشتریان خود اهمیت دهند و در قبال آن‌ها پاسخگو باشند.	مشتری مداری و پاسخگویی به مشتریان
TA6	اعضا باید به دنبال کارآفرینی باشند و بتوانند شغل ایجاد کنند.	تقویت فرهنگ کارآفرینی در بین اعضا
TA7	اینکه بانک‌ها وام کافی و مناسب ارائه بدهند خیلی مهم است.	اختصاص تسهیلات بانکی به تعاونی‌ها

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۲. کدگذاری انتخابی.

مفاهیم	مقوله‌ها	کدها
عوامل مدیریتی	میزان تجربه کاری و مهارت مدیران تعاونی، اعتمادبه‌نفس و اعتماد به برنامه‌ها در بین مدیران تعاونی، میزان خلاقیت و نوآوری مدیران تعاونی، افزایش اختیارات مدیران تعاونی در چهارچوب نظارت اعضا، تشویق روحیه کارآفرینی و تقویت خلاقیت بین اعضای تعاونی، تقویت تعهد و مسئولیت‌پذیری اعضا، ایجاد طرح‌های انگیزشی برای افزایش مشارکت در کار تعاونی توسط اعضا	TA2, TA19, TA26, TA8, TA10, TA12, TA14.
عوامل سازمانی	تقویت آمادگی و پذیرش تغییر در بین اعضای تعاونی، سازمان‌دهی مجدد و ارائه ساختار متناسب با فعالیت شرکت‌های تعاونی، یکپارچه‌سازی منابع تعاونی در مسیر اهداف سازمانی، تعریف شفاف و دقیق اهداف سازمانی، تعاونی و برنامه‌ریزی در مسیر اهداف ترسیم‌شده، ارتباط یکپارچه، شفاف و مستمر میان اعضا و تعاونی، تقویت کار تیمی در بین اعضای تعاونی، افزایش بهره‌وری و استفاده مؤثرتر از منابع تعاونی	TA16, TA1, TA18, TA4, TA11, TA30, TA21.
عوامل اقتصادی	اختصاص تسهیلات بانکی به تعاونی‌ها، جذب سرمایه، بیمه کردن واحدهای تولیدی، تشکیل صندوق ملی حمایت از تعاونی‌ها	TA7, TA25, TA27, TA9.
عوامل فرهنگی اجتماعی	تقویت فرهنگ کارآفرینی در بین اعضا، تقویت فرهنگ کار جمعی و مشارکت در بین اعضا، تقویت جایگاه اجتماعی اعضای تعاونی، تقویت فرهنگ یادگیری و آموزش پذیری در بین اعضا	TA6, TA28, TA24, TA32.
عوامل قانونی	حمایت دولت از تعاونی‌ها از بعد مقررات، حمایت مدیران منطقه‌ای از تعاونی‌ها، رفع موانع قانونی جهت صادرات محصولات تعاونی‌ها، شفاف‌سازی مقررات و تبیین جایگاه و نقش تعاونی‌ها در اقتصاد کشور، بهبود زیرساخت‌ها و بستر قانونی	TA34, TA22, TA37, TA31, TA38.
عوامل بازاریابی	مشتری مداری و پاسخگویی به مشتریان، استفاده از زنجیره عرضه مناسب محصولات و خدمات، حرکت تعاونی‌ها به سمت بهره‌گیری از فرصت‌های بازار، بهبود رقابت‌پذیری تعاونی‌ها، نیازسنجی مشتریان و تطبیق تولید با نیازها، تعیین بازارهای هدف و تولید محصولات متناسب با این بازارها، استفاده از متخصصان بازاریابی جهت تطبیق تولیدات با نیازهای بازار، تقویت روابط با سازمان‌های مختلف جهت ارائه خدمات تعاونی، استفاده از دانش روز در تولیدات تعاونی‌ها	TA5, TA35, TA36, TA39, TA17, TA20, TA15, TA40, TA33.
عوامل آموزشی	توانمندسازی اعضا در جهت بهبود تولیدات و خدمات، تقویت دانش مدیریت و پرورش مدیران حرفه‌ای برای تعاونی‌ها، آموزش و افزایش دانش اعضا در خصوص شرکت‌های تعاونی، آگاهی از پتانسیل‌ها و قابلیت‌های بخش تعاون، پیاده‌سازی برنامه‌های آموزش مستمر	TA23, TA41, TA13, TA23, TA29.

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

رتبه‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه شرکت‌های تعاونی

پس از مرحله کیفی، پرسشنامه‌ای شامل شاخص‌های شناسایی‌شده بین نمونه آماری توزیع شد و پس از جمع‌آوری اطلاعات پرسشنامه مقایسات زوجی عوامل، با استفاده از روش AHP فازی چانگ اقدام به تبدیل متغیرهای زبانی به اعداد فازی و گرفتن میانگین هندسی بین نظرات ماتریس مقایسه این عوامل تشکیل داده شد. جداول شماره ۳ و ۴ میانگین هندسی عوامل اصلی و ماتریس عوامل اصلی را نشان می‌دهد.

در مرحله بعد، مقادیر SK را برای هر ماتریس بالا، به دست آمد که برای محاسبه آن به‌طور خلاصه می‌توان گفت که ابتدا برای هر ماتریس، گزینه‌های اول را باهم جمع، گزینه‌های دوم را باهم جمع و گزینه‌های سوم را باهم جمع گزینه‌های چهارم را باهم و گزینه‌های پنجم باهم جمع گردیدند و برای هر ماتریس نظیر (a,b,c,d) به دست آمد که سپس آن را به‌صورت معکوس درآورده و به‌صورت (1/a,1/b,1/c,1/d,1/f) نوشته شد. محاسبات و نتایج آن برای هرکدام از ماتریس سؤالات عوامل، در جداول شماره ۵ آمده است.

در روش EA برای هر یک از سطرهای ماتریس مقایسات زوجی مقدار Sk که خود یک عدد مثلثی است به‌صورت زیر محاسبه می‌شود.

جمع تمام سطر و ستون*جمع سطری

$$S_K = \sum_{j=1}^{n} M_{KL} \times \left[\sum_{j=1}^{m}\sum_{j=1}^{n} M_{ij}\right]^{-1}$$

که k بیانگر شماره سطر و j و i به ترتیب نشان‌دهنده گزینه‌ها و شاخص‌ها هستند.

ستون SK در جدول شماره ۵ از حاصل‌ضرب M ij در Mkl به دست آمده و از مختصات آن که همان (l, M, U) است برای محاسبات مرحله بعد گزینه‌های این عوامل استفاده می‌کنیم.

پس از محاسبه sk نوبت به محاسبه میزان بزرگی هرکدام از SK ها در هر عامل نسبت به مابقی SK ها در همان عامل است، و سپس از هر مجموعه کوچک‌ترین مقدار را محاسبه نموده و در جدول شماره ۶ آورده می‌شود .همه محاسبات گفته‌شده در ادامه برای هر Sk می‌آید.

$$V(M_1 \geq M_2) = 1 \qquad m_1 \geq m_2$$

$$V(M_1 \geq M_2) = hgt(M_1 \cap M_2)$$

$$hgt(M_1 \cap M_2) = \frac{u_1 - l_2}{(u_1 - l_2) + (m_2 - m_1)}$$

$$W' = [W'(c_1), W'(c_2), \ldots, W'(c_n)]^T$$

مقادیر Wi را با استفاده از مقادیر W(xi) محاسبه نموده که در جدول شماره ۷ آمده است.

جدول ۳. میانگین هندسی عوامل اصلی.

عوامل	H	Q	A	F	D	J	P
عوامل مدیریتی	۱	۱/۷۸	۱/۶۳	۱/۸۸	۱/۰۸	۱/۳۶	۱/۶۹
عوامل سازمانی	۰/۵۲۳	۱	۱/۲۷	۱/۰۳	۱/۴۷	۱/۶۹	۱/۲۵
عوامل اقتصادی	۰/۶۲۵	۴/۲۵	۱	۱/۴۵	۱/۴۸	۱/۰۷	۱/۰۸
عوامل فرهنگی اجتماعی	۰/۵۴۷	۳/۳۲	۲/۰۳	۱	۱/۹۶	۱/۲۳	۱/۸۸
عوامل قانونی	۰/۶۳۵	۲/۲۱	۱/۴۵	۳/۲۸	۱	۱/۵۵	۱/۰۶
عوامل بازاریابی	۰/۶۹	۲/۰۷	۱/۰۲	۲/۴۷	۲/۰۳	۱	۱/۵۵
عوامل آموزشی	۱/۰۲	۱/۶۷	۲/۴۴	۱/۶۹	۲/۱۱	۱/۶۳	۱

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

جدول ۴. ماتریس عوامل اصلی.

عوامل	H	Q	A	F	D	J	P
عوامل مدیریتی	(۱,۱,۱)	(۱,۱,۲)	(۱,۲,۲)	(۱,۱,۲)	(۱,۲,۲)	(۱,۱,۲)	(۱,۱,۲)
عوامل سازمانی	(۱,۱,۱)	(۱,۱,۱)	(۱,۱,۲)	(۱,۱,۲)	(۱,۲,۲)	$(\frac{1}{2},1,\frac{1}{2})$	(۱,۲,۲)
عوامل اقتصادی	(۱,۱,۱)	(۱,۱,۱)	(۱,۱,۱)	(۱,۱,۲)	(۱,۲,۲)	$(3,\frac{2}{2},\frac{1}{2})$	(۱,۲,۱)
عوامل فرهنگی اجتماعی	(۱,۱,۱)	$(1,5,\frac{1}{2})$	(۱,۱,۱)	(۱,۱,۱)	(۱,۱,۲)	(۱,۱,۱)	(۱,۱,۱)
عوامل قانونی	$(\frac{1}{5},\frac{3}{5},2)$	$(\frac{3}{2},1,\frac{1}{3})$	(۱,۱,۱)	(۱,۱,۱)	(۱,۱,۱)	(۱,۲,۲)	(۱,۱,۱)
عوامل بازاریابی	(۱,۱,۲)	$(\frac{5}{3},\frac{2}{3},1)$	(۱,۲,۲)	(۱,۱,۱)	(۱,۱,۱)	(۱,۱,۱)	(۱,۲,۲)
عوامل آموزشی	(۱,۱,۱)	(۱,۱,۲)	(۲)	(۱,۱,۱)	(۱,۱,۲)	(۱,۲,۲)	(۱,۱,۱)

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

جدول ۵. نتایج ماتریس سؤالات عوامل.

							L	M	U
S1	۵/۰۰۰	۶/۰۰۰	۷/۰۰۰	۰/۰۵۲	۰/۰۶۳	۰/۰۷۴	۰/۲۰۰	۰/۳۷۴	۰/۲۳۵
S2	۴/۰۰۰	۵/۰۰۰	۸/۰۰۰	۰/۰۵۲	۰/۰۶۳	۰/۰۷۴	۰/۲۰۰	۰/۳۲۱	۰/۳۲۵
S3	۶/۰۰۰	۴/۰۰۰	۵/۰۰۰	۰/۰۵۲	۰/۰۶۳	۰/۰۷۴	۰/۲۰۰	۰/۳۷۴	۰/۲۱۴
S4	۴/۰۰۰	۴/۰۰۰	۴/۰۰۰	۰/۰۵۲	۰/۰۶۳	۰/۰۷۴	۰/۲۰۰	۰/۳۸۲	۰/۳۵۴
S5	۴/۴۵۰	۴/۶۳۰	۳/۵۲۰	۰/۰۵۴	۰/۵۲۳	۰/۰۳۴	۰/۳۰۰	۰/۲۵۲	۰/۷۴۴
S6	۵/۰۰۰	۳/۰۰۰	۵/۰۰۰	۰/۰۳۲	۰/۳۲۱	۰/۱۲۴	۰/۲۰۰	۰/۳۶۵	۰/۳۲۱
S7	۶/۰۰۰	۴/۰۰۰	۶/۰۰۰	۰/۰۶۵	۰/۰۶۹	۰/۰۳۶	۰/۳۰۰	۰/۴۲۱	۰/۴۱۲

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۶. محاسبات میزان بزرگی هرکدام از عوامل.

S1>=S2	1/000	S2>=S1	0/233	S3>=S1	0/547	S4>=S1	0/711	S5>=S1	0/632	S6>=S1	0/632	S7>=S1	0/632
S1>=S3	1/000	S2>=S3	1/000	S3>=S2	1/000	S4>=S2	0/938	S5>=S2	0/489	S6>=S2	0/489	S7>=S2	0/489
S1>=S4	1/000	S2>=S4	0/635	S3>=S4	0/521	S4>=S3	0/621	S5>=S3	0/869	S6>=S3	0/869	S7>=S3	0/869
S1>=S5	1/000	S2>=S5	1/000	S3>=S5	1/000	S4>=S5	1/000	S5>=S4	1/000	S6>=S4	1/000	S7>=S4	1/000
S1>=S6	1/000	S2>=S6	0/635	S3>=S6	0/521	S4>=S6	0/621	S5>=S6	0/869	S6>=S6	0/869	S7>=S5	0/869
S1>=S7	1/000	S2>=S7	1/000	S3>=S7	1/000	S4>=S7	1/000	S5>=S7	1/000	S6>=S7	1/000	S7>=S5	1/000
w’	1/000		0/233		0/521		0/621		0/321		0/124		0/489

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

جدول ۷. وزن‌ها و اولویت‌بندی عوامل.

ردیف	عوامل	امتیاز	اولویت
۱	عوامل مدیریتی	۰/۲۰۸	۲
۲	عوامل سازمانی	۰/۲۳۵	۱
۳	عوامل اقتصادی	۰/۱۳۵	۳
۴	عوامل فرهنگی اجتماعی	۰/۱۲۱	۵
۵	عوامل قانونی	۰/۱۲۳	۴
۶	عوامل بازاریابی	۰/۰۹۷	۶
۷	عوامل آموزشی	۰/۰۸۱	۷

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۸

فصلنامه پژوهش‌های روستایی

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده، عوامل سازمانی با امتیاز ۰/۲۳۵ دارای بالاترین اهمیت مؤثر بر توسعه شرکت‌های تعاونی شهرستان سراب است و همچنین معیارهای مدیریتی، اقتصادی، قانونی، فرهنگی و اجتماعی، بازاریابی و عوامل آموزشی به ترتیب در اولویت‌های بعدی قرار دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

مطالعات قبلی به صورتی پراکنده و موردی به بررسی عوامل مؤثر بر توسعه تعاونی‌های پرداخته‌اند. بر اساس تحقیقات قبلی، حکومت‌های محلی، افزایش فهم عمومی، گسترش اطلاعات و آموزش‌وپرورش سهامداران تعاونی‌ها و توانمندسازی آنان (Brooking, 2006)، آگاهی اعضا از اصول و فلسفه تعاون، حمایت دولت در مراحل اولیه تأسیس، ارائه خدمات آموزشی، میزان مشارکت مالی اعضا، شرکت اعضا در جلسات تعاونی، تناسب رشته تحصیلی مدیران تعاونی با کار آن‌ها، مشارکت فکری اعضا در تصمیم‌گیری، مدیریت کارآمد (Agahi et al., 2012) بر توسعه تعاونی‌ها مؤثر است. برخی تحقیقات به بررسی عوامل مؤثر بر عدم توسعه تعاونی‌ها پرداخته‌اند. عواملی چون فقدان زیرساخت‌های

فرهنگی، نبود دانش و دیدگاه صحیح در تولیدکنندگان و رهبران، قوانین و مقررات ناکافی، موانع زیرساختی، منابع سرمایه و نظام اطلاع‌رسانی ناکافی، فقدان سود، وابستگی به دولت و بدگمانی به ساختار تعاونی (Stofferh, 2017)، کمبود سرمایه، نداشتن هیئت‌مدیره فعال، وجود طرز تفکر محدود، کاهش سود شرکت و افزایش هزینه‌های آن، بی‌تفاوتی اعضا در برابر شرکت‌های تعاونی، رقابت، مقاومت عناصر محافظه‌کار و ارتجاعی (Hosseini Mehr, 2005)، عدم توانایی رقابت با بخش‌های دیگر اقتصاد، پایین بودن کیفیت تولیدات و خدمات، عدم آشنایی به وظایف و انجام آن، تعدد مدیریت، عدم دسترسی به امکانات کافی، بازاریابی نامناسب، عدم تناسب هزینه و درآمد، کمبود نیروی انسانی متخصص، کمبود سرمایه در گردش جهت خرید مواد اولیه و ابزار کار (Khoshfar, 2000) فقدان آموزش‌های فنی و حرفه‌ای، محدودیت حوزه عمل فعالیت شرکت‌های تعاونی، عدم توانایی بازپرداخت وام بانکی، ضعف ارتباط با اعضا و عدم سازگاری با یکدیگر، عدم توانایی در رفع نیازهای اعضا، عدم مشارکت اعضا در مسائل تعاونی‌ها و غیربومی بودن اعضای هیئت‌مدیره و مدیرعامل (Mehranfar, 1999) به‌عنوان عوامل مؤثر بر عدم توسعه و پیشرفت تعاونی‌ها معرفی‌شده‌اند.

بر اساس نتایج تحقیق حاضر، عوامل مؤثر در توسعه شرکت‌های تعاونی در ۶ دسته تقسیم‌بندی شد. عامل بازاریابی ازجمله عواملی بود که در تحقیقات قبلی اشاره چندانی به آن نشده بود. همچنین در سایر عوامل نیز در تحقیقات قبلی تنها به بخشی از شاخص‌های شناسایی‌شده اشاره شده بود. بر این اساس نتایج تحقیق حاضر ازلحاظ شناسایی عوامل و شاخص‌های مربوطه منحصربه‌فرد است.

همان‌گونه که نتایج تحقیق نشان داد، عوامل سازمانی بیشترین تأثیر را بر توسعه تعاونی‌های روستایی دارند. این نتیجه تا حدودی با نتیجه تحقیقات حضرتی و همکاران (۲۰۱۰) و استوفران (۲۰۱۷) هم‌راستا است. بااین‌حال این تحقیق ابعاد کاملی از این عوامل سازمانی تأثیرگذار را نیز به مبانی نظری افزود. با توجه به این تأثیرگذاری به مدیران تعاونی‌ها و نیز سیاست‌گذاران تأثیرگذار پیشنهاد می‌شود عوامل سازمانی ذکرشده را در اولویت‌های کاری خود قرار دهند و برای توسعه تعاونی‌ها از خود تعاونی شروع نمایند.

بر اساس نتایج تحقیق عوامل مدیریتی در تأثیرگذاری بر توسعه تعاونی‌های روستایی دارای دومین اولویت هستند. در این زمینه مراد نژادی (۲۰۱۷) ضعف مدیریتی را جزء عوامل مؤثر بر رکود تعاونی شناسایی نموده است و لذا می‌توان گفت در خصوص تأثیرگذاری نوعی هم‌راستایی بین این تحقیق و تحقیق ذکرشده وجود دارد. بر این اساس شرکت‌های تعاونی بایستی ضمن توجه به انتخاب مدیران شایسته برای تعاونی‌ها در تقویت عوامل مدیریتی برنامه‌ریزی لازم را داشته باشند.

اولویت سوم تأثیرگذاری با عوامل اقتصادی است. اختصاص تسهیلات بانکی به تعاونی‌ها، جذب سرمایه، بیمه کردن واحدهای تولیدی و بیمه کردن واحدهای تولیدی و تشکیل صندوق ملی حمایت از تعاونی‌ها ازجمله این عوامل است. بر این اساس به سیاست‌گذاران پیشنهاد می‌شود برای توسعه تعاونی‌های روستایی، موارد ذکرشده را در اولویت‌های کاری خود قرار دهند. بعد از عوامل اقتصادی، عوامل قانونی در اولویت بعدی قرار دارد. بر اساس این نتایج، دولت و مدیران منطقه‌ای بایستی حمایت از تعاونی‌ها و رفع موانع قانونی در مسیر فعالیت‌های تعاونی‌ها را موردتوجه قرار دهند.

اولویت پنجم به عوامل فرهنگی - اجتماعی اختصاص دارد. تأثیرگذاری عوامل فرهنگی - اجتماعی در این تحقیق با نتایج مطالعه مراد نژادی (۲۰۱۷)، حسینی (۲۰۱۷) و هادی‌زاده بزار و همکاران (۲۰۱۳) همسو است. لیکن شناسایی عوامل فرهنگی اجتماعی تأثیرگذاری که شامل تقویت فرهنگ کارآفرینی در بین اعضا، تقویت فرهنگ کار جمعی و مشارکت در بین اعضا، تقویت جایگاه اجتماعی اعضای تعاونی و تقویت فرهنگ یادگیری و آموزش پذیری در بین اعضا است، افزوده این تحقیق با مبانی نظری است. در این راستا تقویت فرهنگ کارآفرینی و یادگیری و نیز تقویت جایگاه اجتماعی اعضا به مدیران تعاونی و برنامه‌ریزان امر پیشنهاد می‌گردد. عوامل بازاریابی ازلحاظ اولویت بعد از عوامل فرهنگی -اجتماعی قرار دارد. بر این اساس به شرکت‌های تعاونی پیشنهاد می‌گردد برای توسعه هر چه بیشتر تعاونی‌ها این عوامل را مدنظر قرار داده و با استفاده از متخصصان بازاریابی، برنامه‌های بازاریابی و فروش خود را با علم روز بازاریابی همخوان نمایند. درنهایت عوامل آموزشی از دیگر عوامل تأثیرگذار بر توسعه تعاونی‌های روستایی است. بر این اساس به برنامه‌ریزان منطقه‌ای و نیز شرکت‌های تعاونی پیشنهاد می‌شود برنامه‌های آموزشی مناسب برای اعضای تعاونی تنظیم نمایند و این برنامه‌ها به‌صورت مستمر و نه مقطعی باشد.

ازآنجاکه در این تحقیق تأثیر عوامل بازاریابی بر توسعه تعاونی مشخص گردید پیشنهاد می‌شود محققین آتی فرایند و نحوه تأثیر این عوامل بر توسعه تعاونی را موردمطالعه قرار دهند. همچنین با توجه به اینکه اولویت‌های شناسایی‌شده در شرکت‌های تعاونی شهرستان سراب انجام گرفت، به محققان آتی پیشنهاد می‌گردد تا این رتبه‌بندی را در تعاونی‌های دیگر نیز موردبررسی قرار دهند. همچنین این تحقیق عوامل مؤثر بر توسعه تعاونی‌های روستایی را به‌صورت کلی موردبررسی قرارداد. پیشنهاد می‌شود تحقیقات آتی به شناسایی عوامل مؤثر بر توسعه‌بخشی همچون توسعه صادرات بپردازند.

تشکر و قدردانی

بنا به اظهار نویسنده مسئول، مقاله حامی مالی نداشته است.

References

Agahi, H. Binaeian, A. & Eghtedari, N. (2012). Factors affecting the advancement of Article 44 policies in agricultural production cooperatives in Kermanshah city. Village and Development, 15(2): 1-16.

Asheghi, H. Beigi, T. & Shahsavan, R. (2019). Identify and classify the competencies of cooperative managers. Cooperation and Agriculture, 8(29):35-56.

Ataii, P. & Izadi, N. (2015). Structures Affecting the Harm of Rural Cooperatives (Case Study: Amirkabir Rural Cooperative in Fars Province), Iranian Agricultural Extension and Education Sciences, 11(1):41-62.

Balali, H. Movahedi, R. & Nazari Kamaruri, J. (2017). Evaluation of effective factors in improving the performance of rural production cooperatives in Savadkuh city. Rural Research, 8(4): 577-590

Beaver, G. & Prince, C.H. (2004). Management, strategy and policy in the UK small business sector a critical review. Journal of Small Business and Enterprise Development, 11(1):34-49.

Benturaki, .L.C. (2015). Factors Affecting the Defeat of Tanzanian Cooperatives, Agricultural Economics Society, 88th Annual Conference, April 9-11, AgroParisTech, Paris, France.

Brookings, C. M. (2006). Exogenous factors affecting rural cooperatives? The case of southern Senegal, journal of agricultural cooperative, 6:26-32.

Creswell, J. (2007). Qualitative inquirey and research design: choosing among five approaches, sage, 3ed.

Davies, P. (2011). Human Resource Management in Cooperatives - Theory, Process and Execution, translated by Bayat, A., Tehran: Paygan Publications.

Faryabi, M. & Ahmadvand, M. (2017). Determinants of the performance of rural production cooperatives in the south of Kerman province. Rural Research, 8(3):404-421.

Hadizadeh Bazzaz, M. Shayan, H. Bouzarjomehri, K. & Noghani Dokht Bahmani, M. (2013). Assessing and evaluating the factors affecting the improvement of the performance of rural production cooperatives; Case: Khorasan Razavi Province, Space Economy and Rural Development, 2(4):115-131.

Hazrati, M. Majidi, B. & Rahmani, B. (2010). Identifying the factors affecting the success of agricultural cooperatives in the development of rural economy in the central part of Khodabandeh city, Cooperative, 21(3):89-109.

Hosseini, K. (2017). Investigating the role of Islamic councils and villages on rural development in the central part of Islamshahr city, Quarterly Journal of Rural Development Strategies, 4(4):457-473.

Hosseini Mehr, A.A. (2005). Investigating the position of cooperation in foreign trade. Second Edition, Institute of Commercial Studies and Research, Tehran.

Ivani, G. (2016). Investigating the factors affecting the success of handmade carpet production cooperatives in Islamabad Gharb city. Master's degree in Rural Development, Razi University. Kermanshah.

Karimi, M.H. (2015). Investigating the Challenges of Rural Cooperative Networks in Iran, Quarterly Journal of Space Economics and Rural Development, 4(3):196-173.

Karimian, R. Gholami, A. & Karami, A. (2018). Challenges of development of cooperatives and rural organizations in Boyer-Ahmad city. Cooperation and Agriculture, 7(27):61-85.

Khoshfar, R. (2000). Investigating the activities and performance of poultry farmers' cooperatives in Tehran province. Master's thesis, Faculty of Agriculture, Isfahan University of Technology.

Manouchehri, M.A. Karami, A. & Samanpour, A. (2012). Assessing the success of cooperatives in different economic sectors of Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces, a research project supported by the General Directorate of Cooperatives of Kohgiluyeh and Boyer-Ahmad Provinces.

Mehranfar, A. (1999). Cooperative and Economic and Social Development, Rural Cooperative Organization of Isfahan Province.

Moradnejadi, H. (2017). Identifying and prioritizing the factors affecting the recession of cooperative businesses located in the industrial town of Ilam city, Cooperation and Agriculture, 5(19):1173-1187.

Novkovic, S. (2008). Defining the cooperative difference, Journal of Socio Economics, 37:2168-2177.

Pahlavani, M. Karim, M.H. & Ghorbani, H. (2008). Surveys on the problems and capabilities of the cooperative sector in Sistan and Baluchestan province. Village and Development. 11(1):101-129.

Stofferhn, B. (2017). Preventative factors in rural Kenya cooperatives, rural business and cooperative development service, service report 44.

Taleb, M. & Bakhshizadeh, H. (2012). Rural cooperatives and rural governance in Iran. Rural Development, 4(2):25-46.

Zarei, G. & Parsamehr, B. (2018). Identification of effective factors on the development of export of medical equipment using grounded theory. Journal of Healthcare Management; 9(3):7-17.

Zhu, S.H. & Leonard, P. (2009). Apedaile cooperative organization in rural Canada and the agricultural Cooperative movement in China. Center for the study of Cooperatives University of Saskatchewan.